

ΟΜΙΛΙΑ
ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ ΚΑΙ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ
ΚΩΣΤΑ ΣΗΜΙΤΗ

ΣΤΗΝ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

ΘΕΜΑ:
“Ο Σοσιαλισμός και η Δημοκρατία στην Ευρώπη
του 21ου αιώνα”

Αθήνα, 13 Φεβρουαρίου 1998

Σύντροφοι και Συντρόφισσες,

Η σημερινή συνάντησή μας είναι συνέχεια και αποκορύφωση μιας προσπάθειας που ξεκίνησε πριν από ένα χρόνο περίπου. Είχα δηλώσει στις 14 Ιανουαρίου 1997 ότι θα ξεκινήσει ένας ευρύτατος διάλογος για το σοσιαλισμό, την Αριστερά και την Κεντροαριστερά. Σκοπός του ήταν να επισημάνουμε τις αλλαγές που σηματοδοτούν τη νέα εποχή και τι σημαίνουν οι αλλαγές αυτές για μας. Είχα αναφέρει επίσης τότε, ότι η συζήτηση αυτή δεν θα ήταν εσωτερική του ΠΑ.ΣΟ.Κ. Θα έπρεπε να συμμετάσχουν όλοι εκείνοι που θα μπορούσαν να συμβάλλουν με ιδέες και απόψεις.

Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας οργανώθηκαν εκδηλώσεις με εισηγήσεις του Massimo D' Alemma γραμματέα του Δημοκρατικού Κόμματος της Αριστεράς, του Jacques Delors, πραγματοποιήθηκε η Διεθνής Συνάντηση για την Αριστερά στην Ευρώπη και 45 εκδηλώσεις στο Λεκανοπέδιο και την περιφέρεια. Στις εκδηλώσεις αυτές μίλησαν δεκάδες στελέχη του ΠΑ.ΣΟ.Κ., άλλων κομμάτων και του ευρύτερου προοδευτικού χώρου. Το μήνυμα από τη προσπάθεια αυτή είναι, ότι η δίψα για γνώση, πληροφόρηση, συμμετοχή είναι μεγάλη. Αλλά ταυτόχρονα ότι ο κόσμος δεν θέλει ξύλινο λόγο, ξαναζεσταμένα φαγητά, τυποποιημένες παρουσίες.

Δεν θέλει συζητήσεις για αυτοεπιβεβαίωση των ομιλητών ή του χώρου. Ζητά απάντηση στα προβλήματα που συναντά.

Η σημερινή συνάντηση είναι το τέλος αυτής της διαδικασίας, αλλά και η αρχή μιας άλλης. Στη σημερινή συνάντηση επιδίωξή μας είναι να συζητήσουμε στο κόμμα, αλλά με ανοιχτές τις πόρτες, το σοσιαλισμό και τη δημοκρατία στην Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα αξιοποιώντας τα συμπεράσματα του ενός χρόνου δουλειάς. Ταυτόχρονα θέλουμε να ξεκινήσει ένας νέος γύρος προβληματισμού πρώτα απ' όλα στο κόμμα, αλλά και ευρύτερα στη κοινωνία. Στόχος μας να αξιοποιήσουμε τα πορίσματα στο Συνέδριό μας την άνοιξη του 1999.

Η σημερινή συνάντησή μας έχει σκοπό να ανιχνεύσουμε πιθανές απαντήσεις στα ερωτήματα που μας θέτει η νέα πραγματικότητα. Είναι συνάντηση αναζήτησης. Εκεί ακριβώς έγκειται η δύναμή μας. Έχουμε επίγνωση ότι χρειάζονται νέοι δρόμοι. Δουλεύουμε για να τους δημιουργήσουμε. Προχωρούμε μπροστά. Εμείς αρνούμαστε τη διαδεδομένη άποψη, ότι ήρθε το τέλος των ιδεολογιών και των οραμάτων, ότι η χαρτογράφηση των οικονομικών νομοτελειών καθιστά περιττό τον πολιτικό λόγο. Αρνούμαστε ότι υπάρχει κρίση και στασιμότητα της προοδευτικής

σκέψης. Αντίθετα πιστεύουμε ότι βρισκόμαστε σε μια εποχή όπου χρειάζονται νέοι προσανατολισμοί. Είναι μια μεγάλη ευκαιρία για μας να καθορίσουμε εξελίξεις. Αυτή είναι και η απάντησή μας σε όσους στις γραμμές μας στέκονται σκεπτικοί, αμφίθυμοι για το αν χρειάζεται ή όχι η αναζήτηση. Εμείς λέμε σε όλους ελάτε. Αυτή είναι στιγμή της δημιουργίας.

Σύντροφοι, συντρόφισσες,

Στη σημερινή ελληνική κοινωνία δεν συναντώνται με τον ίδιο βαθμό έντασης οι αντιπαλότητες της μεταπολεμικής περιόδου, αντιπαλότητες με επίκεντρο είτε την ανισοκατανομή του πλούτου είτε τη δημοκρατία. Οι αντιθέσεις έχουν αλλάξει μερικά μορφή. Είναι αντιθέσεις συνδεδεμένες με τα προβλήματα της εποχής, την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, τις τεχνολογικές αλλαγές, τις κοινωνικές ανισότητες, τους νέους κινδύνους για τη δημοκρατία και τον πολίτη.

Η σοσιαλιστική απάντηση στα νέα φαινόμενα είναι για πολλούς εύκολη. Να ακολουθήσουμε παραδοσιακούς δρόμους, να σταθούμε σε απόψεις που εδώ και έναν αιώνα υπερασπίστηκε το

σοσιαλιστικό κίνημα. Όμως γύρω μας αφθονούν τα παραδείγματα ότι σχήματα σκέψης που αναπτύχθηκαν στη βιομηχανική επανάσταση δεν αρμόζουν πια στη μεταβιομηχανική εποχή. Η κοινωνία δεν διαχωρίζεται σε δύο μόνο κοινωνικές κατηγορίες προλεταριάτο και καπιταλιστές. Τα μεσαία στρώματα, οι υπάλληλοι, οι ελεύθεροι επαγγελματίες αλλά και οι εργαζόμενοι σε νέες τεχνολογίες αρνούνται να ενταχθούν στην παραδοσιακή κατηγοριοποίηση. Εξίσου φανερό πια είναι ότι οι πολιτικές που ανέπτυξε ή αξιοποίησε το σοσιαλιστικό κίνημα για να εξασφαλίσει τον έλεγχο της οικονομίας και την κατανομή του εισοδήματος, μπορούν να οδηγήσουν σε αντίθετα αποτελέσματα από εκείνα που επιδιώκουν. Η κεϋνσιανή πολιτική δεν συμβιβάζεται με την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων και προϊόντων και την κατάργηση των οικονομικών συνόρων. Η ενίσχυση της ζήτησης, όπως εφαρμόστηκε άλλοτε, αντί να περιορίζει τις μακροοικονομικές ανισορροπίες τις επιτείνει. Ας μην ξεχνάμε τέλος ότι η κρατική ιδιοκτησία και οι κρατικές ενισχύσεις δημιουργούν υπό ορισμένες συνθήκες ομάδες προνομιούχων σε βάρος της απασχόλησης και παρεμποδίζουν την δικαιότερη κατανομή του εισοδήματος.

Είναι κοινός τόπος πια ότι τα σοσιαλιστικά κόμματα χρειάζεται να ανιχνεύσουν νέους δρόμους. Η κατάρρευση του λεγόμενου υπαρκτού σοσιαλισμού επισημοποίησε το τέλος μιας εποχής. Βρισκόμαστε στην αρχή μιας νέας εποχής. Θα παρατηρήσω εδώ, ότι για μας, για το ΠΑ.ΣΟ.Κ., για την ευρωπαϊκή δημοκρατική Αριστερά, ποτέ ο κρατικός γραφειοκρατικός συγκεντρωτισμός αυτών των καθεστώτων δεν αποτέλεσε παράδειγμα προς μίμηση. Ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» υπήρξε πάντα για μας η ακύρωση της δύναμης των σοσιαλιστικών ιδεών, η διάψευση της ελπίδας. Τα καθεστώτα αυτά υπήρξαν ένα διαρκές παράδειγμα για το τι δεν πρέπει να είναι η σοσιαλιστική κοινωνία.

Για μας, για το ΠΑ.ΣΟ.Κ., από την πρώτη στιγμή που δημιουργηθήκαμε, οι αναζητήσεις μας ήταν προς νέους δρόμους. Αυτό επαγγελλόταν η αυτοδιαχειριστική μας επαγγελία, ανεξάρτητα από τις αδυναμίες που παρουσιάσαμε στην ιδεολογική μας δουλειά και στις πολιτικές μας πρακτικές στην συνέχεια. Οπωσδήποτε όμως, το ΠΑ.ΣΟ.Κ., δεν έμεινε ποτέ δέσμιο ιδεολογικών αγκυλώσεων και δογματισμών που ταλάνισαν και ακύρωσαν άλλες δυνάμεις της Αριστεράς.

Η νέα εποχή απαιτεί από μας σταθερότητα στις αξίες που υπερασπιζόμαστε αλλά και φαντασία, ευρηματικότητα, ανοιχτή σκέψη για τον τρόπο με τον οποίο τις υλοποιούμε. Οι δογματισμοί, οι επιστημονικές τάχα ερμηνείες του σοσιαλισμού, οι εμπεδωμένες νοοτροπίες και στάσεις μας δεσμεύουν στο οπισθοδρομικό, το συντηρητικό, το αδιέξοδο. Ο χώρος ο δικός μας είναι το μέλλον, το νέο, η αλλαγή, το δημιουργικό.

Σύντροφοι, συντρόφισσες,

Η καπιταλιστική οικονομία έχει μπει με τη διεθνοποίηση των κεφαλαιαγορών σε μια νέα φάση που επιδρά καθοριστικά και στις δράσεις και δυνατότητες του σοσιαλιστικού Κινήματος. Από τη στιγμή που διεθνοποιήθηκαν οι κεφαλαιαγορές, τα κράτη είδαν να αχρηστεύονται μέσα στα χέρια τους τα εργαλεία ελέγχου της οικονομίας που η άμεση μεταπολεμική περίοδος είχε καθιερώσει. Τα εργαλεία αυτά ήταν οι δαπάνες του προϋπολογισμού και οι παρεμβάσεις της Κεντρικής Τράπεζας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Και τα δύο αυτά εργαλεία για να λειτουργήσουν προϋποθέτουν σχετική νομισματική σταθερότητα που μέχρι το

1970 την εγγυόταν η πρόσδεση των νομισμάτων σε ένα σταθερό δολλάριο (το σύστημα του Μπρέτον Γούντς).

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 δύο παράλληλες εξελίξεις έβαλαν τέλος στο καθεστώς της σταθερότητας του διεθνούς νομισματικού συστήματος. Το δολλάριο, και μαζί του όλα τα εξαρτημένα από αυτό νομίσματα έπαψαν να έχουν σταθερές ισοτιμίες. Άρχισαν να ανεβοκατεβαίνουν ελεύθερα στις αγορές συναλλάγματος. Παράλληλα το κεφάλαιο, μη βρίσκοντας πια αρκετές επικερδείς ευκαιρίες στην παραγωγή (η αρχή της κρίσης της παραγωγικότητας στον ανεπτυγμένο κόσμο αρχίζει να εκδηλώνεται γύρω στο 1975) αρχίζει να αναζητεί κέρδη στο χώρο της χρηματιστηριακής και νομισματικής κερδοσκοπίας. Επωφελούμενο από το άνοιγμα των χρηματιστηριακών συνόρων το κεφάλαιο αρχίζει να κυνηγάει κέρδη από τη διακύμανση των τιμών των μετοχών, των χρηματιστηριακών δεικτών ή των νομισμάτων. Αποτέλεσμα: Αν στην άμεση μεταπολεμική τριακονταετία ένα κράτος, χρησιμοποιώντας τον προϋπολογισμό ή τον έλεγχο της Κεντρικής του Τράπεζας διαμόρφωνε καταστάσεις ωφέλιμες για την απασχόληση αλλά δυσμενείς για το κεφάλαιο, οι κεφαλαιούχοι δεν είχαν πολλά περιθώρια να αντιδράσουν. Τα σύνορα ήταν κλειστά. Μετά το 1970, όμως, ο τρόπος ήταν

εύκολος: η φυγή από τη χώρα με το δυσμενές για το χρηματιστικό κεφάλαιο περιβάλλον, με αποτέλεσμα, μέσα στις νέες νομισματικές συνθήκες, την κατάρρευση του εθνικού νομίσματος.

Η διεθνοποίηση του κεφαλαίου είχε και δύο άλλες συμπληρωματικές όψεις. Η πρώτη ήταν η υπερδιόγκωση της διεθνούς κερδοσκοπίας που αφαιρεί για τους δικούς της σκοπούς κεφάλαια από παραγωγικές επενδύσεις συμβάλλοντας έτσι, καθώς επίσης και με τις χρηματιστηριακές κρίσεις που κάθε τόσο προκαλεί, στη διαιώνιση των χαμηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης στον κόσμο. Το φαινόμενο των χαμηλών ρυθμών επιτείνεται και από τις χρηματιστηριακές ή τις νομισματικές κρίσεις που προκαλεί η ίδια η κερδοσκοπία, όπως πρόσφατα την κρίση στις Ασιατικές οικονομίες.

Η δεύτερη ήταν η ανακάλυψη του κεφαλαίου ότι, στις νέες συνθήκες διεθνών σχέσεων μπορούσε να επενδύεται όχι μόνο σε χρηματιστηριακούς τίτλους αλλά και σε πραγματικές επενδύσεις, στις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Το κεφάλαιο βρήκε έτσι τρόπο να αντιδράσει όχι μόνο στον παρεμβατισμό των κυβερνήσεων αλλά και στις εισοδηματικές κατακτήσεις των εργαζομένων. Στις χώρες του Τρίτου Κόσμου οι μισθοί και οι κοινωνικές ασφαλίσεις

βρίσκονται ακόμη σε αβυσσαλέα χαμηλά επίπεδα. Επενδύοντας εκεί, και όχι στην Ευρώπη ή έστω στις ΗΠΑ, το κεφάλαιο όχι μόνο πετυχαίνει παραγωγή με πολύ χαμηλότερο κόστος αλλά πιέζει τις αμοιβές για εξίσωση προς τα κάτω σε όλες τις χώρες. Το φάσμα ενός τριτοκοσμικού βιοτικού επιπέδου έχει αρχίσει να ρίχνει τη σκιά του σε ένα μέρος της εργατικής τάξης των ανεπτυγμένων χωρών.

Υπάρχει όμως, και μία άλλη πλευρά στα πράγματα.

Τα αρνητικά φαινόμενα που απαριθμήσαμε έχουν και έναν θετικό πυρήνα, που μία άλλη πολιτική, μπορεί να τον αποκαλύψει και να τον αξιοποιήσει προς όφελος των εργαζόμενων και όλης της κοινωνίας. Αυτή την πολιτική έχουμε υποχρέωση να διατυπώσουμε. Δεν μπορεί να είναι πολιτική επιστροφής στο παρελθόν που το ξεπέρασαν οι εξελίξεις. Ούτε οι νέες τεχνολογίες της πληροφορικής, ούτε η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, ούτε η είσοδος του Τρίτου Κόσμου στο παγκόσμιο εμπόριο είναι φαινόμενα αντιστρέψιμα στο χρόνο. Αντιστρέψιμα είναι στη λειτουργία τους. Μπορούν να λειτουργήσουν διαφορετικά. Έχουν θετικές δυνατότητες. Οι αρνητικές πραγματικότητες του σήμερα πρέπει να υποχρεωθούν να υποχωρήσουν απέναντι στις θετικές

δυνατότητες που θα απωθήσουν στο περιθώριο τις αρνητικές τους πλευρές. Αυτή η αντιστροφή πρέπει να είναι επιδίωξη και έργο μας.

Ειδικότερα μια νέα οικονομική πολιτική για την πλήρη απασχόληση και ένα σύγχρονο κράτος ευημερίας θα πρέπει να λύσει τα παρακάτω προβλήματα:

α) Να βρει αποτελεσματικούς τρόπους για τον έλεγχο της κερδοσκοπίας. Οι εθνικοί έλεγχοι πάνω στην κίνηση των κεφαλαίων που ίσχυαν στο παρελθόν, ούτε εφικτοί είναι, ούτε καν επιθυμητοί γιατί θα μας ξαναγύριζαν στον οικονομικό εθνικισμό. Το ρυθμιστικό ρόλο που έπαιζαν άλλοτε στην οικονομία τα εθνικά κράτη σήμερα μόνον υπερεθνικοί, διεθνικοί, οργανισμοί μπορούν πια να παίξουν.

β) Να επαναφέρει τη σταθερότητα στο παγκόσμιο νομισματικό σύστημα. Η ανάδειξη του Ευρώ σε διεθνές νόμισμα ισότιμο με το δολλάριο μπορεί να αποτελέσει ένα σοβαρό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

γ) Να διαμορφώσει ένα πρόγραμμα αληθινής υποστήριξης της εκβιομηχάνισης στον Τρίτο Κόσμο, ώστε οι χώρες αυτές να γίνουν αγορά της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας και όχι θανάσιμος ανταγωνιστής των Ευρωπαίων εργαζομένων.

δ) Εχοντας εξασφαλίσει τα νώτα τους διεθνώς με τα παραπάνω μέτρα τα κράτη και οι ομοσπονδίες -όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση- πρέπει να ετοιμάσουν μεγάλα προγράμματα αναβάθμισης των ιδιωτικών και δημοσίων επενδύσεων, σε επίπεδα ικανά να αποκαταστήσουν την πλήρη απασχόληση.

ε) Η νέα τεχνολογία δεν έχει ακόμη μεταφραστεί σε μεγάλα άλματα παραγωγικότητας, αλλά οι δυνατότητές της είναι ιλιγγιώδεις. Τα κράτη θα προσανατολίσουν τις επενδύσεις κατά προτεραιότητα στους νέους τεχνολογικούς τομείς.

στ) Ανάλογες επενδύσεις, με προσανατολισμό πάντα τη νέα τεχνολογία, πρέπει να γίνουν και στον τομέα του ανθρώπινου κεφαλαίου. Η νέα τεχνολογική εκπαίδευση θα διαμορφώσει το νέο εργαζόμενο, το στέλεχος της νέας τεχνολογικής επανάστασης. Μέσα σε συνθήκες ανόδου των παραγωγικών επενδύσεων και

αντίστοιχης ανόδου της απασχόλησης η τεχνική παιδεία μπορεί να διαμορφώσει τον ευέλικτο τύπο του εργαζομένου του μέλλοντος.

Για μια τέτοια οικονομική πολιτική ελπίδας και νίκης, προϋπόθεση είναι η διεθνής συνεργασία των προοδευτικών δυνάμεων. Οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις μόνο με στήριξη στο παγκόσμιο επίπεδο μπορούν να πετύχουν.

Σύντροφοι, Συντρόφισσες,

Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η ανάγκη να αντιμετωπίσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις της για τη χώρα - νομισματική αστάθεια, απώλεια ανταγωνιστικότητας, αδυναμία παραγωγικών επενδύσεων - καθιστούν την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση τον επιβεβλημένο δρόμο. Η εναλλακτική δυνατότητα είναι η διεθνής μας απομόνωση. Η Ελλάδα χώρα των καζίνο και ξεπλύματος μαύρου χρήματος. Η απομόνωσή μας θα οδηγούσε σε πλήρη μααρασμό τις δημιουργικές δυνάμεις της χώρας, σε πλήρη διολίσθησή μας προς τους φτωχούς του πλανήτη.

Η συμμετοχή της Ελλάδας -και της οποιασδήποτε χώρας- στο δίκτυο της παγκόσμιας οικονομίας δεν είναι θέμα επιλογής. Είναι ανάγκη επιβίωσης. Αλλά ούτε είναι και θέμα υποταγής. Η παγκόσμια οικονομία δεν είναι δοσμένη μια για πάντα. Διαμορφώνει καταστάσεις στα κράτη αλλά και διαμορφώνεται από τη δράση των κρατών και των λαών. Εντάσσοντας αποφασιστικά τον εαυτό μας μέσα στο παγκόσμιο παιχνίδι, και φυσικά παίρνοντας υπ' όψιν τους περιορισμούς και τους κανόνες του, που δεν αλλάζουν από τη μια στιγμή στην άλλη, επιδιώκουμε δύο πράγματα: **α)** Να διαμορφώσουμε συνθήκες ικανοποιητικότερες για τον εαυτό μας, διευρύνοντας το ρόλο μας στον παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας και **β)** σε συνεργασία με τους εταίρους μας, που φυσιολογικά δεν μπορεί είναι άλλοι παρά οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να συντελέσουμε στο να διαμορφωθούν οι διεθνείς οικονομικές σχέσεις που να ανταποκρίνονται σε ορισμένα ιδεώδη ανθρώπινα. Να τα υπηρετούν και να τα αναδεικνύουν αντί να τα καταπατούν. Αυτή είναι η εναλλακτική πολιτική στη νεοφιλελεύθερη και μονεταριστική πολιτική. Αυτή είναι η διέξοδος και η απάντησή μας στη συντηρητική θεώρηση της κυριαρχίας μιας ανέλεγκτης αγοράς.

Δεν μας διαφεύγει το γεγονός ότι η πολιτική συγκρότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ακόμη μια ανοιχτή διαδικασία, η εξέλιξή της αποτελεί ένα στοίχημα. Σε μια διαδρομή της οποίας τα χαρακτηριστικά δεν είναι σαφή, οι στόχοι αντικείμενο διαπάλης, το Μάαστριχτ και το Άμστερνταμ σήμερα, οι Βρυξέλλες ή το Λονδίνο αύριο δεν είναι παρά παροδικοί σταθμοί. Όμως η Ευρώπη των νομισματικών ισορροπιών, των περιοριστικών πολιτικών, των υπερεθνικών επιχειρήσεων είναι για μας ο μόνος χώρος μέσα από τον οποίο μπορούμε να συμβάλλουμε στην επαναδιατύπωση των όρων της εσωτερικής αλλά και της παγκόσμιας αγοράς. Η συμμετοχή μας δεν αποτελεί λοιπόν φετίχ αλλά ανάγκη.

Σύντροφοι, συντρόφισσες,

Η σημερινή πολιτική διαπάλη χαρακτηρίζεται περισσότερο από άλλες εποχές από πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Ενώ άλλοτε στο προσκήνιο κυριαρχούσαν θέματα ανακατανομής του πλούτου και του εισοδήματος ή πολιτειακής οργάνωσης και θεσμών, σήμερα παράλληλα με αυτά έχουν αναδειχθεί θέματα που αφορούν τον τρόπο ζωής, την ποιότητα ζωής. Με την παραδοσιακή μαρξιστική ορολογία τα θέματα του εποικοδομήματος έχουν σήμερα όλο και

περισσότερη σημασία. Η ιστορική εξέλιξη έδειξε ότι το εποικοδόμημα, αντίθετα με προηγούμενες δοξασίες, δεν καθορίζεται μηχανιστικά από τις παραγωγικές σχέσεις, έχει αυτονομία, δικές του νομοτέλειες, και γι' αυτό η σχέση του με τη βάση είναι διαλεκτική. Από τη στιγμή λοιπόν που οι κοινωνικοί συμβιβασμοί απόρροια των αγώνων του σοσιαλιστικού κινήματος έδωσαν απαντήσεις σε πολλά προβλήματα των παραγωγικών σχέσεων και της θεσμικής αντιπαράθεσης το επίκεντρο των κοινωνικών αντιπαράθεσεων μετατέθηκε, σε παραδοσιακή ορολογία, από τη βάση στο εποικοδόμημα, από τα θέματα της παραγωγής στα θέματα ποιότητας ζωής στα θέματα που αφορούν τις συνθήκες ζωής μας από τις φυσικές προϋποθέσεις της επιβίωσης της ανθρώπινης κοινωνίας έως τον πολιτισμό και την παιδεία. Γιατί σ' αυτά τα θέματα, σ' αυτούς τους χώρους δεν έχουν διαμορφωθεί ακόμη κανόνες παιχνιδιού, κοινά αποδεκτοί κανόνες για να περιορίζουν την εκμετάλλευση, την ανέλεγκτη εξουσία του κεφαλαίου και την εμπορευματοποίηση. Εδώ είναι τώρα ένα από τα προνομιακά πεδία δράσης των σοσιαλιστών.

Με ποιές αρχές αντιμετωπίζουμε αυτούς τους νέους αγώνες; Τη σοσιαλιστική προσπάθεια χαρακτήριζε η επιδίωξη για την απελευθέρωση του ανθρώπου, απελευθέρωση από εκμετάλλευση

και αλλοτρίωση. Εκμετάλλευση και αλλοτρίωση υπάρχουν και σήμερα και έχουν εισβάλει και στον χώρο της ποιότητας ζωής, στο περιβάλλον ζωής. Στις αντιπαραθέσεις αυτές δεν θα προωθήσουμε τις δικές μας αξίες ούτε μόνο με ελέγχους και παρεμβάσεις ούτε μόνο με ανεπτυγμένες θεσμικές ρυθμίσεις αλλά κυρίως με μια διαφορετική πολιτική για το ρόλο του ατόμου. Όσες περισσότερες ευκαιρίες και δυνατότητες προσφέρουμε στο άτομο, όσο περισσότερο διευρύνουμε τις επιλογές του, τόσο περιορίζουμε τον χώρο του ετεροκαθορισμού του. Η υπέρβαση ή ο περιορισμός της αλλοτρίωσης επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό εάν δημιουργούμε συνθήκες να αναπτυχθεί το άτομο πολύπλευρα, εάν του παρέχουμε ευκαιρίες να σπάσει δεσμά που προσδιορίζουν την πορεία του, εάν του εξασφαλίζουμε τη δυνατότητα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους. Για μας τους σοσιαλιστές δεν υπάρχει υποταγή στη μοίρα. Για μας κανόνας είναι η επιδίωξη της όσο το δυνατόν μεγαλύτερης ελευθερίας και δυνατότητας αυτοπροσδιορισμού. Εμείς οφείλουμε να έρθουμε σε ρήξη με την βαθιά ριζωμένη δυσπιστία της παραδοσιακής και ιδίως της κομμουνιστικής Αριστεράς απέναντι στο άτομο. Να ενισχύσουμε την αυτονομία των πολιτών, να οχυρώσουμε με νέους θεσμούς την ελευθερία τους, να τονώσουμε και να ενθαρρύνουμε την πρωτοβουλία, και τη δημιουργικότητά τους. Είναι αδιανόητο να

δίνουμε μάχη για να εξασφαλίσουμε στο μεγαλύτερο δυνατό αριθμό ατόμων τις υλικές προϋποθέσεις για την άνθιση της ατομικότητάς τους και να μη φροντίζουμε ταυτόχρονα για τη συνεχή διεύρυνση των δυνατοτήτων και πρωτοβουλιών τους.

Στο ερώτημα, αν οι σοσιαλιστές ασπάζονται μια ανοιχτή ή μια κλειστή κοινωνία, απαντούμε ότι η προσπάθειά μας είναι συνυφασμένη με μια ανοιχτή κοινωνία. Οι περιορισμοί κάθε μορφής είτε στη διακίνηση των ιδεών είτε στην ελευθερία μετακίνησης είτε στην δυνατότητα οικονομικής και κοινωνικής δραστηριοποίησης σμικραίνουν το χώρο ελευθερίας και πρωτοβουλίας. Όπως και οι ρατσιστικές, και εθνοκεντρικές πρακτικές, οι νοοτροπίες που διαχωρίζουν άτομα, ομάδες, έθνη σε εχθρούς και φίλους.

Γι' αυτό και η απάντησή μας στα σημερινά φαινόμενα της παγκοσμιοποίησης, της δημιουργίας νέων διεθνικών σχημάτων, της διευρυνόμενης συνεργασίας των κρατών δεν είναι η φυγή, η απομόνωση και η εσωστρέφεια. Είναι η συμμετοχή με στόχο να εξασφαλίσουμε στην Ελλάδα και τους κατοίκους της διευρυνόμενους ρόλους.

Στο ερώτημα, ποιά η στάση του Κινήματος απέναντι στα φαινόμενα των πελατειακών σχέσεων, της συντεχνιακής οργάνωσης και της ισοπεδωτικής μεταχείρισης, η απάντησή μας είναι ξεκάθαρη. Όλα τα φαινόμενα αυτά, σε οποιουσδήποτε χώρους παρουσιάζονται και από οποιουσδήποτε προκαλούνται, είναι αντίθετα με τις επιδιώξεις μας. Πελατειακές σχέσεις, συντεχνιακές πρακτικές, προνομιακές μεταχειρίσεις, η ταύτιση όλων χωρίς αξιολόγηση, η αδιαφορία για την προσπάθεια και την επίδοση, αντιστρατεύονται την επιδίωξή μας: Ο πολίτης να μην καθορίζεται από μηχανισμούς, οι οποίοι υπακούουν σε άλλες νομοτέλειες πέρα από τη βασική της ελευθερίας και των διευρυνόμενων δυνατοτήτων.

Στο ερώτημα, πως θα διευρύνουμε όλο και περισσότερο τις δυνατότητες του ατόμου απαντούμε με την πολιτική μας για την παιδεία και το πολιτισμό. Η γνώση, η μόρφωση, η καλλιέργεια των ικανοτήτων και δεξιοτήτων μπορούν να σπάσουν κοινωνικά φράγματα και να ανατρέψουν εκείνο που διαγράφεται σ' ένα κόσμο χωρίς παιδεία ως μοίρα.

Ο τονισμός της αυτονομίας των πολιτών και της ατομικής πρωτοβουλίας από μας τους σοσιαλιστές δεν σημαίνει την

αποδοχή ενός άκρατου ατομισμού. Η ατομική πρωτοβουλία είναι πάντα ένα κομμάτι μιας συνολικής πρωτοβουλίας. Αναπτύσσεται σε ένα πλαίσιο, που καθορίζεται από τις πρωτοβουλίες πολλών άλλων. Γι' αυτό είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με κοινωνική ευθύνη. Ο καθένας έχει δικαίωμα στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών και ευχερειών για δημιουργική αυτοπραγμάτωση της ζωής του αλλά είναι ταυτόχρονα ενταγμένος σε μια κοινότητα αμοιβαίου σεβασμού και αμφίδρομης αλληλεγγύης, σε μια κοινωνία πολιτών. Η σύνδεση του αυτή καθιστά την κοινωνική ευθύνη θεμελιώδες συστατικό στοιχείο της πρωτοβουλίας. Χωρίς αυτό η πρωτοβουλία δεν έχει νόημα και αξία.

Για μας, για το ΠΑ.ΣΟ.Κ., η νέα πρόταση της Αριστεράς, δεν στηρίζεται στον έλεγχο των κρατικών μηχανισμών. Αλλά στην ολόπλευρη ατομική και συλλογική συμμετοχή του πολίτη, στην ισορροπία με το κράτος που διαμορφώνει μια ενεργή κοινωνία πολιτών. Οι μεγάλες μεταρρυθμίσεις που έχουμε δρομολογήσει σε όλους τους τομείς της δημόσιας ζωής αποσκοπούν στην αλλαγή του κρατικοκεντρικού μοντέλου εξουσίας. Θέλουμε την αποκέντρωση των εξουσιών σε όλα τα επίπεδα. Θέλουμε να δώσουμε δύναμη στους θεσμούς που κατοχυρώνουν την

συλλογική δράση των πολιτών, τον αυτοκαθορισμό και όχι τον ετεροκαθορισμό της ζωής τους.

Ευθύνη απέναντι στο κοινωνικό σύνολο έχουμε όλοι. Από τον επιχειρηματία που στηρίζεται και στις παροχές του κοινωνικού συνόλου και άρα πρέπει να τις αξιοποιεί πέρα από το δικό του όφελος που φυσικά θα επιδιώξει, σε όφελος και του κοινωνικού συνόλου. Μέχρι τον πολίτη που απολαμβάνει την πολιτιστική μας κληρονομιά ή το φυσικό περιβάλλον, αλλά οφείλει ταυτόχρονα να διατηρεί τα αγαθά αυτά αλώβητα έτσι ώστε να μπορούν να τα απολαύσουν με τον ίδιο τρόπο όλοι οι άλλοι, αλλά και οι μελλοντικές γενιές.

Ο σοσιαλισμός στηρίζεται στην αυτονομία με ευθύνη. Αυτονομία και ευθύνη είναι για μας τα στοιχεία που μετατρέπουν το άτομο σε πολίτη, την κοινωνία συμβιούντων σε κοινωνία πολιτών.

Σύντροφοι και συντρόφισσες,

Σε πείσμα των Σειρήνων που είχαν σπεύσει να μιλήσουν για το τέλος της Αριστεράς, οι αλλαγές σε διεθνές όσο και σε εσωτερικό

επίπεδο καθόλου δεν οδηγούν σε διάψευση της Αριστερής ιδεολογίας. Ακριβώς το αντίθετο συμβαίνει. Τόσο οι διεθνείς όσο και οι εσωτερικές συνθήκες αναδεικνύουν τη σύγχρονη Αριστερή πολιτική μοναδικά υπεύθυνη και ορθή. Στο αντίθετο στρατόπεδο επικρατεί η ιδεολογική και στρατηγική σύγχυση. Οι συντηρητικοί ταλαντεύονται αμήχανα ανάμεσα σε έναν επιθετικό νεοφιλελευθερισμό της αγοράς και σε έναν εσωστρεφή, λαϊκίστικο συντηρητισμό. Εμείς όχι μόνο θέλουμε να αλλάξουμε τον κόσμο αλλά μπορούμε να τον αλλάξουμε.

Για να γίνουμε φορείς αισιοδοξίας μέσα στις νέες οικονομικές συνθήκες μας χρειάζεται να διαπλάσουμε, μέσα στους κόλπους του σοσιαλιστικού μας κινήματος τις αρχές, τις αξίες μιας νέας συλλογικότητας.

Μόνο μέσα από τη συγκρότηση της νέας συλλογικότητας θα δώσουμε στη δημοκρατία μας το θετικό περιεχόμενο που απαιτεί η εποχή μας, θα διαμορφώσουμε από κοινού τους στόχους και τις στρατηγικές μας επιλογές.

Η νέα συλλογικότητα έχει δύο πολιτικές αιχμές. Η μία κατευθύνεται προς τον κοινωνικό αντίπαλο του σύγχρονου

Σοσιαλισμού: το παγκοσμιοποιημένο χρηματιστικό κεφάλαιο που μετατρέπει κάθε κοινωνική έκφραση σε αγοραία συναλλαγή και σπρώχνει την παγκόσμια οικονομία σε μια καινούργια περίοδο γενικευμένης αναρχίας.

Η δεύτερη αιχμή της νέας συλλογικότητας στρέφεται προς την ίδια την Σοσιαλιστική παράταξη. Από αυτήν απαιτεί να διαμορφώσει ένα νέο πνεύμα συμμετοχής στον αγώνα για την κοινωνική δικαιοσύνη.

Πάνω απ' όλα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι η νέα συλλογικότητα δεν είναι η επιδίωξη κάποιας ουτοπικής κοινωνικής συνεργασίας που αγνοεί τη σκληρότητα, τις συγκρούσεις μέσα στο σημερινό οικονομικό περιβάλλον. Η νέα συλλογικότητα είναι μία μορφή αγώνα, μία παράταξη μάχης, είναι μέσο να διαμορφώσουμε στη σημερινή εποχή την κοινωνία σύμφωνα με τις αξίες μας.

Η νέα συλλογικότητα δεν μπορεί να εμπνευσθεί από τον κοινωνικό συμβιβασμό των χρόνων 1945-1975. Αν εκείνη την εποχή η οικονομική ανάπτυξη δημιουργούσε αρκετό πλούτο ώστε να εξισορροπεί την κερδοσκοπική διάθεση του Κεφαλαίου με τις ανάγκες του κοινωνικού κράτους μέσα σε συνθήκες πλήρους

απασχόλησης η σημερινή οικονομία, εξαρθρωμένη από το παγκόσμιο χρηματιστικό κεφάλαιο, δεν έχει περίσσειμα για όλα. Το χρηματιστικό κεφάλαιο αντεπιτίθεται με αρπακτικότητα - το πρόγραμμά του είναι η υποταγή των εργαζομένων και η διάλυση του κοινωνικού κράτους. Απέναντι στην αντεπίθεση αυτή κανένας συμβιβασμός δεν είναι νοητός. Αλλά δεν είναι νοητή ούτε η υποχώρηση στις θέσεις ενός ανέφικτου οικονομικού εθνικισμού. Η συνεργασία των δημοκρατικών σοσιαλιστικών δυνάμεων σε παγκόσμια κλίμακα για την επιβολή πολιτικού ελέγχου στη χρηματιστηριακή αυθαιρεσία είναι ο δρόμος για την αγωνιστική διεκδίκηση του μέλλοντος.

Δεν είναι δρόμος εύκολος, ούτε έχει ακόμη επιτευχθεί ομοφωνία μέσα στο σοσιαλιστικό κίνημα για την πορεία που χρειάζεται. Η φορά των εξελίξεων, όμως μας οδηγεί αμείλικτα προς την κατεύθυνση αυτή. Στο μεταξύ έχουμε να αντιμετωπίσουμε την άμεση πίεση της ανεργίας, των ελλειμμάτων του κρατικού και του κοινωνικού προϋπολογισμού. Δεν είναι δυνατόν να περιμένουμε τις παγκόσμιες λύσεις - που είναι αναγκαίες και ασφαλώς θα επιβληθούν με τον καιρό - για να αντιμετωπίσουμε τα άμεσα, ζωτικά προβλήματά μας. Τα άμεσα προβλήματα είμαστε αναγκασμένοι να τα αντιμετωπίσουμε μέσα στις υπαρκτές σήμερα

συνθήκες, με τα υπαρκτά σήμερα μέσα. Και αυτά προϋποθέτουν συχνά θυσίες όλων, ακόμα και των εργαζομένων προκειμένου να διασφαλισθούν η ανάπτυξη, η απασχόληση, οι προϋποθέσεις αντιμετώπισης της επίθεσης του χρηματιστικού κεφαλαίου. Μία από τις μεγαλύτερες απειλές του νεοφιλελευθερισμού είναι η διάβρωση του ήθους της αλληλεγγύης μέσα στην ίδια μας την παράταξη. Στο κυνικό κήρυγμα του ατομισμού, του οικονομικού εγωισμού, της επιβολής ενός άκρατου οικονομικού ανταγωνισμού στην κοινωνία, η νέα συλλογικότητα αντιτάσσει τις αρχές της κοινωνικής αλληλεγγύης, της κοινωνικής δικαιοσύνης, του γενικευμένου αμοιβαίου σεβασμού ανάμεσα στους πολίτες.

Σύντροφοι, συντρόφισσες,

Οι αρχές αυτές είναι ένα ενιαίο σύνολο. Η κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη στηρίζονται στην ιδέα ότι όλοι οι πολίτες, όλοι οι άνθρωποι είναι φορείς ίδιας αξιοπρέπειας ότι ο καθένας πρέπει να αντιμετωπίζει όλους τους άλλους ως πρόσωπα που έχουν το ίδιο με αυτόν δικαίωμα να διαμορφώνουν τη ζωή τους ελεύθερα, σύμφωνα με τις ικανότητες και τις αξίες τους.

Η επιδίωξη της κοινωνικής αλληλεγγύης και δικαιοσύνης γι' αυτό δεν είναι για μας ελεημοσύνη της κοινωνίας, αντιστάθμισμα που παρέχεται για τις επιπτώσεις που προκαλεί η λειτουργία της αγοράς. Είναι στοιχείο οργάνωσης της κοινωνίας, στοιχείο ενσωματωμένο στην έννοια της πολιτείας και της κοινωνίας πολιτών αλλά και στην έννοια της ανάπτυξης και της ποιότητας ζωής. Δεν είναι επικουρική πολιτική, συγκυριακή αντίδραση, παροχή σε αναλογική σχέση με άλλες επιδιώξεις. Ούτε αποτελεί παραχώρηση. Ούτε απευθύνεται μόνο στους φτωχούς, στους εκτός κοινωνίας, σ' αυτούς που έχουν περιέλθει σε κατάσταση ενοχλητικής για την κοινωνία απόγνωσης. Η κοινωνική πολιτική είναι έκφραση της νέας συλλογικότητας. Απόρροια της σοσιαλιστικής αντίληψης ότι η πολιτική πρέπει να εξασφαλίζει με θετικές πράξεις το πλέγμα εκείνο ουσιαστικών και ποιοτικών προϋποθέσεων ώστε όλοι να αναπτύξουν τη ζωή τους ελεύθερα και δημιουργικά. Η κοινωνική δικαιοσύνη και κοινωνική αλληλεγγύη αποτελούν προϋπόθεση της συλλογικότητας. Χωρίς αυτή τη προϋπόθεση η κοινωνία δεν νομιμοποιείται να ζητήσει αμοιβαίες υποχωρήσεις και κοινή συστράτευση.

Οι αρχές αυτές ισχύουν ιδιαίτερα για τον τόπο μας. Έχω πει και παλαιότερα και επαναλαμβάνω και σήμερα. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. υπήρξε

πάντα ένα κόμμα με βαθύτατα πατριωτικό χαρακτήρα. Αυτό συμβόλιζε πάντοτε η εμμονή του στην εθνική κυριαρχία και εθνική ανεξαρτησία. Αυτό συμβόλιζε πάντοτε η εμμονή του στην προάσπιση των εθνικών δικαίων και των εθνικών συμφερόντων. Στις σημερινές όμως συνθήκες, ο πατριωτισμός οφείλει κατεξοχήν να προσλάβει μια νέα διάσταση: η εθνική κυριαρχία και εθνική ανεξαρτησία δεν είναι μόνον έννοιες που προσδιορίζονται από έναν εξωτερικό ορίζοντα. Είναι κατεξοχήν έννοιες που επιβάλλουν μια ισχυρή κοινωνία. Μια ισχυρή οικονομία. Πατριωτισμός σήμερα είναι ό,τι καθιστά την Ελλάδα ισχυρή. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει η χώρα απαιτούν, περισσότερο από κάθε άλλη φορά την συσπείρωση και την συνεργασία όλων μας. Η ανάπτυξη, η αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας, ο εκσυγχρονισμός της κοινωνίας και η μεταρρύθμιση του κράτους, η ασφάλεια και η ευημερία της κοινωνίας μας, δεν είναι αυτονόητα. Πολλοί τα δέχονται ως σύνθημα, αλλά δεν θέλουν να αναλάβουν το βάρος των συνεπειών της μεταρρύθμισης στην πράξη.

Για να πετύχουμε την ισχυρή κοινωνία, την ισχυρή οικονομία, την ισχυρή Ελλάδα, χρειάζεται η λήψη άμεσων και δραστικών μέτρων, συχνά δυσάρεστων αλλά σίγουρα επωφελών. Τα μέτρα αυτά

συνεπάγονται βραχυπρόθεσμα θυσίες, αλλά μακροπρόθεσμα είναι η μόνη εγγύηση της ευημερίας, η μόνη εγγύηση ότι η Ελλάδα θα μπορέσει από θέση ισχύος να μπει ισότιμα στην Ευρώπη και να διασφαλίσει τους εθνικούς της στόχους.

Για τις δυνάμεις του ευρύτερου χώρου της δημοκρατικής αριστεράς, οι θυσίες αυτές δεν είναι αποτέλεσμα μιας αυταρχικής απόφασης. Είναι αποτέλεσμα της κοινής πεποίθησης ότι οφείλουμε να δημιουργήσουμε μια ισχυρή κοινωνία ευημερίας και αλληλεγγύης, ότι η επιδίωξη της ευημερίας όλων είναι κομμάτι και της δικής μας ζωής, αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής μας ταυτότητας.

Σύντροφοι, συντρόφισσες,

Η διαφορά μας με τη νεοφιλελεύθερη αντίληψη επικεντρώνεται πρώτιστα στον τρόπο που συγκροτείται η συλλογικότητα της κοινωνίας. Ο ριζικός και δογματικός ατομισμός που πρεσβεύει δεν της επιτρέπει να αναγνωρίσει άλλη συλλογικότητα από αυτήν που παράγεται τυχαία στην αγορά. Κοινωνικός δεσμός, μέσα σε αυτά τα πλαίσια, δεν είναι παρά το σύνολο των ιδιωτικών συμβολαίων

που συμφωνούν μεταξύ τους ξεκομμένα άτομα που δεν τα συνδέει καμμία άλλη σχέση εκτός από τη συμβατική σχέση της αγοράς. Εθνικότητα, παραδόσεις κοινών αγώνων, η κοινωνική αλληλεγγύη -τίποτε από όλα αυτά δεν μπορεί να προσφέρει συνεκτικούς δεσμούς στην κοινωνία.

Στη διαδικασία της παραγωγής πάλι ο νεοφιλελευθερισμός δεν αναγνωρίζει άλλο συνδετικό δεσμό ανάμεσα στους εργαζόμενους και το έργο που παράγουν εκτός από την υποταγή όλων στην ιεραρχία της διοίκησης της ιδιωτικής επιχείρησης που κι αυτή στηρίζεται αποκλειστικά στο θεσμό της καπιταλιστικής ιδιοκτησίας.

Έτσι ο νεοφιλελευθερισμός πρεσβεύει ένα κράμα θεωρητικής, αφηρημένης περίπου αναρχικής ελευθερίας και ισότητας στην αγορά, στη διαδικασία της ανταλλαγής και συγκεκριμένης ουσιαστικής δικτατορίας στη διαδικασία της παραγωγής. Θεωρεί ότι τα άτομα υπερέχουν απέναντι στην κοινωνία. Η κυρία Θάτσερ διατύπωσε το περίφημο απόφθεγμα «η κοινωνία είναι κάτι το ανύπαρκτο».

Η νέα σοσιαλιστική πολιτική θεωρεί αυτονόητο το σεβασμό της ατομικότητας και των ατομικών δικαιωμάτων αλλά δεν ανάγει τα

ατομικά δικαιώματα σε απόλυτες δογματικές οντότητες. Γι' αυτήν, ο σεβασμός των δικαιωμάτων είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την τήρηση υποχρεώσεων προς το σύνολο. Τα άτομα έχουν συναίσθηση ότι συναποτελούν μία κοινωνία πολιτών, ότι συνανήκουν σε ένα σύνολο που στηρίζεται πριν απ' όλα στον αμοιβαίο σεβασμό και στην κοινή ευθύνη. Η νέα σοσιαλιστική πολιτική πρεσβεύει ότι η αγορά δεν μπορεί να συνοψίσει ούτε το σύνολο των ανθρώπινων σχέσεων ούτε όλες τις ανθρώπινες αξίες. Υπάρχουν κοινωνικές αξίες που πρέπει να εκφρασθούν μέσα από την πολιτική διαδικασία. Η συνεννόηση, η συνοχή, η αλληλεγγύη, προηγούνται στην κλίμακα των αξιών από την επιβολή ενός ξεκομμένου από την κοινωνία ατομισμού. Πλαισιώνουν την ατομική πρωτοβουλία χωρίς να την καταργούν.

Η νεοφιλελεύθερη πολιτική υποστηρίζει την υπεροχή και την επιβολή των όρων της οικονομίας πάνω στο κράτος. Στην αγορά αναθέτει την αυτόματη ρύθμιση της παραγωγής των αγαθών και της διανομής τους. Οι κερδισμένοι στη διανομή αυτή θεωρούνται απόλυτα δικαιωμένοι γιατί τους δικαίωσε η αγορά. Όσο για τους χαμένους τόσο το χειρότερο γι' αυτούς. Όσοι θεσμοί είναι ικανοί να στηρίξουν έναν παρεμβατικό ρόλο του κράτους στην παραγωγή ή τη διανομή χαρακτηρίζονται, χωρίς άλλη συζήτηση, εξοβελιστέοι.

Η αποκρατικοποίηση ανακηρύσσεται βασικό μέσο για την επίλυση των προβλημάτων, ενώ η φορολογία, κακό που πρέπει να μειωθεί στο ελάχιστο.

Η νέα σοσιαλιστική πολιτική εμπνέεται από μια αντίληψη ισόρροπης προστασίας τόσο της ατομικής πρωτοβουλίας όσο και των αξιών της συλλογικότητας. Η ατομική πρωτοβουλία είναι άξια προστασίας όχι μόνο ως μέσο ανάπτυξης της προσωπικότητας, αλλά και ως μοχλός για την αποδοτικότερη λειτουργία και την ταχύτερη προσαρμογή της οικονομίας στις συνθήκες που μεταβάλλονται ραγδαία. Η ατομική πρωτοβουλία, όμως, χρειάζεται έλεγχο και πλαίσιο. Έλεγχο, γιατί όταν ασκείται ανεξέλεγκτα μπορεί εύκολα να πάρει το δρόμο της παρασιτικής κερδοσκοπίας, αντί της δημιουργικής παραγωγικότητας. Και πλαίσιο, γιατί χωρίς ένα ευρύτερο ρυθμιστικό σχέδιο μπορεί να οδηγήσει σε χαώδεις ασυνεννοησίες που καταλήγουν όχι μόνο σε μείωση της οικονομικής δραστηριότητας αλλά σε διευρυνόμενες ανισότητες, σε περιθωριοποίηση ατόμων και ομάδων, σε μόνιμες κοινωνικές διαφοροποιήσεις.

Οι διαφορές στην αντιμετώπιση των προβλημάτων ανάμεσα στις μεγάλες ιδεολογικοπολιτικές παρατάξεις γίνονται ιδιαίτερα αισθητές στον τρόπο αντιμετώπισης της ανεργίας.

Η νεοφιλελεύθερη πολιτική διακηρύσσει ότι η ανεργία μπορεί να καταπολεμηθεί μόνο μέσα από τον αυτοματισμό των μηχανισμών της αγοράς.

Η νέα σοσιαλιστική πολιτική θεωρεί την ανεργία φαινόμενο σύνθετο που χρειάζεται συστηματική και πολύπλευρη αντιμετώπιση. Δέχεται ότι η ανάκαμψη της απασχόλησης πέρα από τον περιορισμό της κερδοσκοπίας και τη διεθνή προσπάθεια για ρύθμιση των επενδύσεων, προϋποθέτει και την αναδιοργάνωση του τρόπου δουλειάς έτσι ώστε να αξιοποιηθεί η παραγωγικότητα της νέας τεχνολογίας. Γι' αυτό η νέα σοσιαλιστική πολιτική δίνει μεγάλο βάρος σε προγράμματα επανεκπαίδευσης. Αποβλέπει στην ενεργοποίηση του συνόλου των πολιτών. Δεν αποδέχεται ότι η υποτυπώδης διαβίωση με βάση τα κοινωνικά επιδόματα επιτρέπεται να γίνει μόνιμος τρόπος ζωής για ορισμένα στρώματα του πληθυσμού. Περιμένει ενεργητική ανταπόκριση, προσπάθεια συμμετοχής στο κοινό έργο από όσους προσωρινά έχουν ανάγκη από την κοινωνική

υποστήριξη. Ο παρασιτισμός είναι νοσηρό παρακολούθημα του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού. Δεν έχει καμμία σχέση με την περήφανη στάση ανθρώπων που διεκδικούν ενεργητικό ρόλο στη ζωή.

Η νέα σοσιαλιστική πολιτική καταλαβαίνει ότι η επίτευξη μιας νέας ρύθμισης της οικονομίας σε παγκόσμιο επίπεδο, ικανής να αποκαταστήσει ξανά συνθήκες πλήρους απασχόλησης, θα απαιτήσει προσπάθειες και αγώνες χρόνων. Δεν δέχεται ότι η ανακούφιση της ανεργίας μπορεί να περιμένει την οριστική λύση του οικονομικού ζητήματος. Επιβάλλεται να αναζητηθούν ενδιάμεσες λύσεις, στην ανάγκη με θυσίες, για να βοηθηθούν εκείνοι που δεν έχουν τίποτα. Δεν είναι δυνατόν να επιτρέψουμε να γίνει η απασχόληση προνόμιο όσων βρίσκονται εγκατεστημένοι στις δουλειές -μέχρι να έρθει η ώρα να χάσουν και εκείνοι τις θέσεις τους. Όπου υπάρχουν περιθώρια για ρυθμίσεις που αποτρέπουν απολύσεις, ή που θα δώσουν σε περισσότερους δουλειά, δεν θα πρέπει να διστάσουμε.

Σύντροφοι, συντρόφισσες,

Το τελευταίο ερώτημα, που θα προσπαθήσω να απαντήσω είναι ποιές δυνάμεις, ποιός συνασπισμός κοινωνικών ομάδων θα στηρίξει τη νέα αυτή σοσιαλιστική πολιτική. Στην Ιταλία, στη Μεγάλη Βρετανία η απάντηση στο ερώτημα αυτό οδήγησε στην έννοια της Κεντροαριστεράς.

Η μείωση της επιρροής της Αριστεράς δεν οφείλεται μόνο στη βραδύτητα με την οποία αντέδρασε στα νέα δεδομένα. Οφείλεται επίσης και σε ορισμένες ουσιαστικές αδυναμίες της πολιτικής της, τις οποίες απλώς η νέα συγκυρία, και ιδιαίτερα η εμφάνιση νέων κοινωνικών υποκειμένων και η διαμόρφωση νέων αναγκών, συνέβαλε στο να γίνουν πιο φανερές. Θα αναφέρω δύο.

Η αντίληψη της παραδοσιακής αριστεράς για την κοινωνική εξέλιξη βασίζεται σε μία μηχανιστική αντίληψη. Δέχεται την απόλυτη επιρροή της οικονομίας στο κοινωνικό γίνεσθαι. Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το κράτος δικαίου, ο σεβασμός του πολίτη, η κοινωνική ευθύνη, θεωρούνται δευτερεύουσας σημασίας. Η κυρίαρχη θέση της εκφράζεται σε μια μπροσούρα του Τρότσκι που αναφέρει: «Η ηθική απόφαση καθορίζεται από την πολιτική

απόφαση, από τις εσωτερικές ανάγκες της πάλης». Η θεώρηση αυτή της υποταγής της δημοκρατίας και της ηθικής στην πολιτική βρίσκει αντίθετους ένα μεγάλο τμήμα των πολιτών.

Όπως αντίθετους βρίσκει πολλούς η παραδοσιακή σοσιαλδημοκρατική, άποψη των παροχών σε ολόκληρη την κοινωνία χωρίς να διαφοροποιούνται κατά τομέα εκείνοι που έχουν πραγματική ανάγκη. Η πολιτική αυτή σε μία παγκοσμιοποιημένη οικονομία όχι μόνο απορροφά υπερβολικά πολλούς πόρους, που το κοινωνικό σύνολο θα μπορούσε να αξιοποιήσει πιο παραγωγικά, αλλά και επιβαρύνει τη θέση εκείνων, που έχουν μεγαλύτερες ανάγκες σε όφελος εκείνων που δεν έχουν. Ο στόχος είναι να βοηθηθούν οι πολίτες εκεί όπου οι ανισότητες και τα προβλήματα είναι μεγαλύτερα, εκεί όμως πιο αποφασιστικά.

Το κίνημά μας είναι φανερό ότι δεν μπορεί να ακολουθήσει πολιτικές που το αποξενώνουν από ένα μεγάλο τμήμα των πολιτών, από ζωντανές, δημιουργικές δυνάμεις. Όπως και δεν μπορεί να αγνοήσει ότι οι νέοι κοινωνικοί διαχωρισμοί και αποκλεισμοί είναι πτώ πολύπλοκοι, δεν προσδιορίζονται μόνο από κοινωνικές, ταξικές ή οικονομετρικές παραμέτρους αλλά και από άλλες όπως το φύλο, η ηλικία, ο τρόπος ζωής. Ανισότητες και

αδικίες δημιουργούνται και συντηρούνται στα πεδία της καθημερινής ζωής, του πολιτισμού ή της ποιότητας ζωής. Νέα ενδιαφέροντα, νέα προβλήματα δημιουργούν νέες ομάδες πολιτών, καθορίζουν νέες πολιτικές στάσεις. Η κοινότοπη διαπίστωση, ότι ο δημοκρατικός σοσιαλισμός χρειάζεται νέα περιεχόμενα και ότι τα πολιτικά κινήματα, που τον εκφράζουν νέους τρόπους έκφρασης, οφείλει να συνοδεύεται με ένα πρακτικό συμπέρασμα και ως προς τον κοινωνικό και πολιτικό χώρο στον οποίο απευθυνόμαστε και ως προς τον τρόπο και τα περιεχόμενα, με τα οποία επιτυγχάνουμε τη σύνδεση αυτή. Χρειάζονται να κερδίσουμε νέα στρώματα και κοινωνικές ομάδες, άτομα με διαφορετικές από τις παραδοσιακές ευαισθησίες. Η έννοια της Κεντροαριστεράς χαρακτηρίζει το νέο προσανατολισμό. Συντελεί στη σύζευξη του χώρου με νέα κοινωνικά υποκείμενα.

Για μας, για το ΠΑ.ΣΟ.Κ., οι επιλογές μας, μέσα από τις κορυφαίες συλλογικές μας διαδικασίες, όπως το Συνέδριο, είναι απολύτως σαφείς και διαυγείς. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεν είχε ποτέ ιδιοκτησιακές σχέσεις με ιδεολογικούς και πολιτικούς χώρους. Δεν αναγνώρισε όμως ποτέ και σε κανέναν, δικαιώματα ιδιοκτησίας και αποκλειστικής έκφρασης σε κανέναν χώρο. Για μας, όλες οι

αναζητήσεις μας κινούνται στην αναγέννηση του Κινήματός μας, ως η αριστερή σοσιαλιστική συνιστώσα στο ευρύτερο ρεύμα του δημοκρατικού σοσιαλισμού.

Αλλά οι πολιτικές μας δεν περιχαράκωνουν τις ευρύτερες αναζητήσεις. Ούτε επιδιώκουμε την ανάπτυξη του κόμματός μας εις βάρος άλλων πολιτικών χώρων. Είμαστε ανοιχτοί στον γόνιμο και δημιουργικό διάλογο για τα μεγάλα προβλήματα της Αριστεράς και στα μεγάλα προβλήματα της Ευρώπης και της χώρας μας. Είμαστε ανοιχτοί σε κάθε πρόταση που προωθεί κοινωνικές και πολιτικές πρωτοβουλίες διαλόγου, στην βάση ή την κορυφή, χωρίς «καπέλα» αλλά και χωρίς «εγγυητές» αυτών των διαδικασιών.

Το εγχείρημα της κεντροαριστεράς είναι η διαμόρφωση ενός μεγάλου ρεύματος, πολιτικού, αλλά και ηθικού και πολιτισμικού. Γιατί στο σημερινό τοπίο της αμφισβήτησης της πολιτικής, της αμφισβήτησης του συλλογικού στοιχείου στην κοινωνία, της αμφισβήτησης θεμελιωδών αξιών του ανθρώπου, η απάντηση δεν μπορεί να είναι μονοσήμαντη. Δεν μπορεί να στηρίζεται μόνο σε ιδεολογικά σχήματα αποκλειστικά επικεντρωμένα στην οικονομία, σε κοινωνικές συσπειρώσεις της βιομηχανικής επανάστασης, σε

πολιτικά σχήματα συγκεντρωτικά, δογματικά που στηρίζονται σε πρωτοπορίες και αγνοούν τους πολίτες.

Η Κεντροαριστερά είναι η ενεργοποίηση των συνειδητών δυνάμεων των σημερινών κοινωνιών, των δυνάμεων της κοινωνικής ευθύνης για την αποκατάσταση της πολιτικής και των δημοκρατικών θεσμών, για την διαφύλαξη του κράτους δικαίου, την προάσπιση της κοινωνικής συνοχής, για την ευημερία μέσα από την ανάπτυξη, για ένα περιβάλλον ζωής που αναδεικνύει τον άνθρωπο, για την κοινωνική δικαιοσύνη. Εδώ σήμερα υπάρχει η μεγάλη ευκαιρία για τα σοσιαλιστικά κόμματα, τη νέα αριστερά. Να τραβήξουν πέρα από την επανάληψη και τη διαχείριση των παλαιών προτύπων, το αναμύσημα ιδεολογικών σχημάτων άλλης εποχής. Να μπουν στη πάλη για τη διαμόρφωση νέων ιδεών, ιδεών που μπορούν να διασφαλίσουν τις αξίες του σοσιαλισμού στην μεταβιομηχανική εποχή, στην κοινωνία της πληροφορίας, της παγκόσμιας αγοράς, του ενός πια κόσμου.

Σ' αυτή την προοπτική θέλει να συμβάλλει το ΠΑ.ΣΟ.Κ. Αυτή τη δυναμική θέλει να προωθήσει.

Συντρόφισσες και σύντροφοι,

Η Κεντροαριστερά οι δυνάμεις της νέας δημοκρατικής αντίληψης θα επιτύχουν να διαμορφώσουν μια διαφορετική κοινωνία αν στο δίλημμα «σοσιαλισμός ή κοινωνική αναρχία», που χαρακτηρίζει τη σημερινή κοινωνική και πολιτική αντιπαράθεση, απαντήσουν εμμένοντας σταθερά στην επιδίωξή τους για μια ισχυρή κοινωνία και ένα ελεύθερο άτομο δημιουργό ευημερίας, ειρήνης και πολιτισμού.

Ο κρατικός γραφειοκρατικός συγκεντρωτισμός του λεγόμενου υπαρκτού σοσιαλισμού αποδυνάμωσε την κοινωνία ενισχύοντας χωρίς περιορισμούς το κράτος. Ο Νεοφιλελευθερισμός αποδυναμώνει την κοινωνία ενισχύοντας χωρίς περιορισμούς τις ιδιωτικές εξουσίες.

Εκείνο που επιδιώκουμε εμείς είναι μια ισχυρή κοινωνία.

- Ισχυρή κοινωνία είναι μια κοινωνία, η οποία λειτουργεί και απαντά στα προβλήματά της χωρίς να χρειάζεται συνεχείς κρατικές παρεμβάσεις. Το κράτος δεν είναι αφέντης αλλά υποστηρικτός μηχανισμός, δημιουργός χώρων

πρωτοβουλίας, παραγωγός δυνατοτήτων για αυτόνομους πολίτες.

- Ισχυρή κοινωνία είναι μια κοινωνία, η οποία δεν είναι έρμαιο ιδιωτικών συμφερόντων, χώρος πλουτισμού ολίγων, αλλά έχει αναπτύξει αυτοτροφοδοτούμενους τόσο παραγωγικούς όσο και αμυντικούς και ελεγκτικούς μηχανισμούς απέναντι και στις ιδιωτικές εξουσίες. Ενισχύει την παραγωγική δραστηριότητα, ανακατανέμει το εισόδημα, αντιτίθεται σε προνόμια, ολιγοπώλια, μονοπώλια, εξασφαλίζει περισσότερες ελευθερίες και δυνατότητες για όλο και περισσότερους.
- Ισχυρή κοινωνία είναι μια κοινωνία, η οποία ενισχύει συνεχώς τη συλλογικότητα στηριζόμενη στις αρχές του αμοιβαίου σεβασμού της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης, μια κοινωνία που δημιουργεί πολίτες, άτομα με αυτονομία, πρωτοβουλία και κοινωνική ευθύνη.
- Ισχυρή κοινωνία είναι μια κοινωνία που διαθέτει μηχανισμούς, για την επίλυση των προβλημάτων της, που επιτυγχάνει την ανάπτυξη, την κοινωνική δικαιοσύνη, την κοινωνική

αλληλεγγύη με μια συνολική πολιτική που ξεπερνάει αντιπαλότητες και αντιπαραθέσεις, μια κοινωνία που συνθέτει.

Πιστεύω ακράδαντα, ότι οι δυνάμεις του σοσιαλισμού θα βρουν την απάντηση στα ερωτήματα που θέτουν ο λαός μας, οι λαοί της Ευρώπης. Η κρίση διδάσκει αυτούς που στηρίζονται στην κριτική τους ικανότητα. Και η Αριστερά είναι πριν απ' όλα μια δύναμη κριτικής, όσο και μια δύναμη ελπίδας. Εμείς αρνούμαστε τα δεδομένα και τα θέσφατα και έχουμε την εμπειρία ότι ο πολιτικός μας λόγος έδωσε δύναμη στις δυνάμεις της εργασίας και διαμόρφωσε το σύγχρονο κόσμο. Το υφίσταμαι είναι η νοοτροπία της συντήρησης, το διαπλάθω η σημαία του σοσιαλισμού. Ξέρουμε καλά τι δεν θέλουμε από την αγορά και τον νεοφιλελευθερισμό. Ξέρουμε τι μπορούμε να επιτύχουμε πολιτικά ως ευρύτερο ρεύμα της κεντροαριστεράς. Ξέρουμε που θα ανιχνεύσουμε τις απαντήσεις ως Αριστερά. Σε χώρους όπου η ελευθερία του καθενός είναι όρος για την ελευθερία όλων των άλλων, όπου ο άνθρωπος είναι δημιουργός ευημερίας, ειρήνης και πολιτισμού.

Για ένα τέτοιο μέλλον της Ευρώπης και του κόσμου αξίζει να ελπίζουμε - και πρέπει σταθερά να αγωνιζόμαστε.